

Cultura

CINEMA

TONI VALL
BARCELONA

El segle de Kirk Douglas

El gran actor nord-americà, una llegenda del Hollywood clàssic, compleix avui 100 anys

“**M**entre traveso el camí que, segons espero, em conduirà al descobriment i a la plenitud de mi mateix, em sento impacient. He d’afanyar-me, per por que la meua vida conclogui abans que totes les peces del mosaic s’hagin unit, sense donar-me temps a retrocedir i a observar la imatge acabada”. Sensacional rellegir avui aquestes línies del pròleg del llibre *El fill del drapaire*, l’autobiografia de Kirk Douglas publicada l’any 1988. Queda clar que les pors que hi expressa sobre la seva incerta longevitat eren precipitades i que les peces del mosaic de la seva vida han encaixat, com a mínim, per l’efecte inexorable del pas del temps. Avui és l’aniversari del fill del drapaire: 100 anys, tota una proesa. És l’únic representant del Hollywood clàssic –juntament amb la centenària Olivia de Havilland– que es resisteix a abandonar aquest món.

El contemplen el boxejador Midge, l’amoral periodista Chuck Tatum, el viking Einar, el turmentat i genial Van Gogh, el dentista tòxic i pistoler Doc Holliday, l’irreductible Espàrtac i desenes de personatges memorables més. La seva carrera,

de més de setanta pel·lícules, travessa la història del cinema des de meitat dels anys 40 fins ben entrat el segle XXI. Mai ha volgut retirar-se, sempre ha mantingut la vida pública, fins i tot després de la trombosi que el 1994 li va provocar una empipadora paràlisi facial i afectacions en la parla. Fa cinc anys encara va intervenir, divertit i enèrgic, en la cerimònia dels Oscars, el premi que mai va rebre com a millor actor, tan sols rescablat amb un tardà reconeixement honorífic el 1996.

Joseph L. Mankiewicz, King Vidor, Stanley Kubrick, Anthony Mann, Raoul Walsh, Howard Hawks, Billy Wilder, Vincente Minnelli, Richard Fleischer, Robert Aldrich, William Wyler, Elia Kazan, Stanley Donen, Brian De Palma... El llistat de cineastes amb qui va treba-

Estrella
A Kirk Douglas l’han dirigit els millors perquè ell ha sigut un dels millors

llar talla la respiració. El van dirigir els millors senzillament perquè ell ha sigut un dels millors. Des de ben petit duia a la sang el verí de la interpretació, vehiculada a través d’una expressivitat corporal orgànica, que li sorgia de les entranyes, sens dubte marcada per la vocació d’esportista que el va impulsar de molt jove a la lluita lliure. Però l’art dramàtic va vèncer la partida en la tempesta de vocacions interiors d’Issur Danielovitch Demsky, nascut a la ciutat d’Amsterdam, a l’estat de Nova York, el 9 de desembre de 1916. Era fill de pare rus i mare ucraïnesa, jueus que havien emigrat als Estats Units a principis del segle XX. Segons explica a l’autobiografia, els pares van marxar per “evitar que l’exèrcit reclutés el pare per lluitar a la guerra russo-japonesa”.

Únic noi –el quart– entre sis germanes, va treure al cap al món el 1916 en plena Primera Guerra Mundial i pocs mesos abans de la Revolució Russa que canviaria per sempre el seu país d’origen. Va treballar de jardiner, cambrer, manipulador de l’acer i drapaire –ajudant el seu pare– durant els duríssims anys de la Gran Depressió i va servir a l’exèrcit com a tècnic de comunicacions durant la Segona Guerra Mundial. Per aquella època, el teatre ja l’havia conquistat. S’havia instal·lat a Nova York i gràcies a la seva amiga Lauren Bacall és contractat per a la pel·lícula *L’estrany amor de Martha Ivers* (Lewis Milestone, 1946), el seu debut al cinema.

Issur o Kirk?

Douglas perquè comença com Danielovitch i Demsky, i Kirk perquè li va agradar el so eufònic i crepitant de la *k*. Són els motius del nom artístic que aviat calarà en un Hollywood sorprès pel potencial dramàtic i físic d’un actor que aterra amb força torrencial enmig de l’encarcarat sistema dels grans estudis, el seu context de treball incansable durant una dècada. Els films més importants d’aquests anys són *El gran carnaval* (Billy Wilder, 1951), *Brigada 21* (William Wyler, 1951), *Captius del mal* (Vincente Minnelli, 1952) i *L’ídol de fang* (Mark Robson, 1949), on interpreta un boxejador que li

proporciona la seva primera nominació a l'Oscar.

A mitjans dels anys 50, fart de l'explotació i de les males condicions de treball que ofereixen els magnats de les productores, fa un pas endavant insòlit per a l'època: funda la seva pròpia productora i l'anomena Bryna, com la seva mare. Això li permet controlar tots els projectes, contractar els directors que considera més indicats i donar màniga ampla al seu temperamental sistema interpretatiu. Especialment emblemàtics de la nova etapa són *Els vikings* (Richard Fleischer, 1958), on s'aprofita del seu físic i interpreta ell mateix les arriscades escenes d'acció, i sobretot *Van Gogh, la passió de viure* (Minnelli, 1956), una interpretació llegendària amb la qual s'obsessiona fins a extrems malaltissos: "De tant en tant em tocava l'orella per comprovar si encara hi era", deia un home a qui aquest dies la Filmoteca dedica una retrospectiva.

Menció a part mereix la tempestuosa relació amb Stanley Kubrick, a qui contracta per dirigir *Camins de glòria* (1957), l'al·lucinant epopeia antibel·licista, i a qui posa al capdavant d'*Espàrtac* (1960), quan la Universal acomiada Anthony Mann. "No cal ser bona persona per tenir talent. Kubrick és un merda amb talent", així parla d'ell a l'autobiografia. *Espàrtac* també ha passat a la història perquè Douglas va decidir

unilateralment fer constar als títols de crèdit el nom del guionista, Dalton Trumbo, fins llavors perseguit per comunista durant l'ominosa Caça de Bruixes del senador McCarthy, decisió fonamental per posar punt final a una etapa negra de la història de Hollywood.

Anys de plenitud

Els anys 60 són temps de maduresa, de gran estrella, amb projectes tan estimats com *Els valents caminen sols* (David Miller, 1962), *western* a contracorrent que sempre ha considerat la seva millor interpretació; *Dues setmanes en una altra ciutat* (Minnelli, 1962), relat desencantat de les misèries de Hollywood; *Set dies de maig* (John Frankenheimer, 1964), film emblema de la política-ficció, i *Primera victòria* (Otto Preminger, 1965), incòmoda mirada al sistema militar. També són rellevants *Un estrany a la meua vida* (Richard Quine, 1960), que aborda l'adulteri, i *El compromís* (1969), tristíssima i devastadora obra autobiogràfica d'Elia Kazan. Un pom de films sens dubte ben il·lustratius de l'afany arriscat i emprenedor d'un actor encara captivat per la màgia del teatre, que el 1963 impulsa i interpreta l'adaptació teatral d'*Algú va volar sobre el niu del cucut*. La seva gran frustració és no poder fer el mateix al cinema. Però té un consol: l'empresa l'assumeix el seu fill gran

01. Kirk Douglas a la pel·lícula *Pacte d'honor* (1955), dirigida per André De Toth.
COLLECTION CHRISTOPHEL
02. Una escena d'*Espàrtac*, un dels films en què va treballar amb Stanley Kubrick.

FILMOTECA DE CATALUNYA

Michael, que produeix el 1975 el film de Milos Forman amb Jack Nicholson de protagonista.

Després del magistral *western El dia dels tramposos* (Joseph L. Mankiewicz, 1970) i de rodar a Cadaqués la curiosa aventura *La llum de la fi del món* (Kevin Billington, 1971), la seva carrera experimenta una evident relaxació. Malgrat treballar amb cineastes de la talla de Brian De Palma (*La fúria*, 1978) i Stanley Donen (*Saturn 3*, 1980), emprèn la davallada del seu trajecte artístic amb una mirada més recreativa i despreocupada. Però està tranquil: el testimoni de l'estrellat, la marca Douglas, l'assumeix Michael. Ell pot dedicar-se a una altra faceta, que també l'omple: donar a conèixer una altra marca, la del seu país. Com a ambaixador de bona voluntat del departament d'Estat dels EUA –enviat tant per governs demòcrates com republicans– viatja per tot el món i coneix cultures i realitats tan diverses com enriquidores que el fill del drapaire, aquell jove atleta enamorat de Broadway, incorpora a la seva manera d'entendre el món.

L'home del clotet a la barbata i el rostre angulós, l'amant de Rita Hayworth, Gene Tierney, Marlene Dietrich, Joan Crawford i Pier Angeli, el marit de l'Ann, el pare de quatre fills. Avui és el seu aniversari. Fa un segle. La seva imatge ja està tancada. Brilla en la posteritat. ■

Els altres supervivents del Hollywood clàssic

T.V.
BARCELONA

És curiós que l'altra irreductible que fa companyia a Douglas al cel dels mites vivents sigui l'actriu Olivia de Havilland, de la mateixa collita del 1916. La seva germana, Joan Fontaine, amb qui estava barallada des dels anys 40, va deixar aquest món fa tres anys. També aguanta l'envestida del temps Zsa Zsa Gabor (1917), efímera estrella dels 50 caiguda després en terrenys més frívols. De la dècada de 1920 els supervivents amb més pedigrí són sens dubte el gran Jerry Lewis (1926), figura imprescindible de la comèdia nord-americana, i el no menys gran Sidney Poitier (1927), per sempre més precursor de l'entrada dels afroamericans en la indústria de Hollywood.

Els acompanyen en aquesta llista de supervivents Doris Day (1924), Angela Lansbury (1925) –molt més que el seu paper com a Jessica Fletcher–, Dick Van Dyke (1925) –el protagonista de *Mary Poppins*–, Vera Miles (1929), Kim Novak (1933) i els dos 007, Roger Moore (1928) i Sean Connery (1930), ja retirats però encara rivals amb llicència per no morir. Els companys de Connery a *L'home que podia ser rei*, Christopher Plummer (1929) i Michael Caine (1933), es mantenen gloriósament actius i també l'etern Clint Eastwood (1930), esclar, per a qui sembla no existir la decadència. Durant els últims cinc anys ens han deixat estrelles tan resplendents com Christopher Lee, Lauren Bacall, Mickey Rooney, Maureen O'Hara, Eli Wallach, Omar Sharif, Peter O'Toole i Elizabeth Taylor. ■

L'actriu Olivia de Havilland, nascuda el 1916. GETTY